

Sygnatura akt I C 880/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 16 grudnia 2016 roku

Sąd Okręgowy w Koninie Wydział I Cywilny

w składzie:

Przewodniczący: SSO Mariola Klimczak

Protokolant: sekretarz sądowy Ilona Mazurczak

po rozpoznaniu w dniu 28 listopada 2016 roku w Koninie

na rozprawie

sprawy z powództwa **H. B.**

przeciwko (...) **S.A. z siedzibą w W.**

o zapłatę

1. zasądza od pozwanego na rzecz powódki kwotę 18.240,59 złotych (osiemnaście tysięcy dwieście czterdzieści 59/100 złotych), z odsetkami ustawowymi od dnia 16 grudnia 2016 roku do dnia zapłaty;
2. w pozostałym zakresie powództwo oddala;
3. nakazuje pobrać od pozwanego na rzecz Skarbu Państwa (Sąd Okręgowy w Koninie) kwotę 912,03 złotych tytułem nieuiszczonych kosztów sądowych, od uwzględnionej części roszczenia;
4. w pozostałym zakresie kosztami sądowymi obciąża Skarb Państwa;
5. zasądza od powódki na rzecz pozwanego kwotę 2.061,17 złotych tytułem zwrotu części kosztów zastępstwa procesowego.

SSO Mariola Klimczak

I C 880/16

UZASADNIENIE

Powódka H. B. wniosła o zasądzenie od pozwanego (...) Zakładu (...) na (...) S.A z siedzibą w W. kwoty 85.081,95 złotych, z ustawowymi odsetkami od dnia uprawomocnienia się orzeczenia do dnia zapłaty, a nadto kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych i opłaty skarbowej 17,00 zł. W uzasadnieniu żądania podała, iż pozwany jest zobowiązany z tytułu umowy ubezpieczenia renty odroczonej zawartej dnia 19.11.1985 roku, według taryfy XII, numer polisy (...)310.302. Z uwagi na śmierć ubezpieczonej S. K. powódce od pozwanego należy się świadczenie z tytułu tzw. świadczenia pośmiertnego. Pozwany zaproponował powódce do wypłaty 2.634,23 zł, a następnie przekazał powódce tę kwotę przelewem bankowym. Powódka żąda waloryzacji należnego jej świadczenia pośmiertnego na podstawie art. 358¹ § 3 k.c. Od chwili zawarcia umowy ubezpieczenia nastąpiła istotna zmiana siły nabywczej pieniądza, a kwota przekazana przez pozwanego nie odpowiada oczekiwaniom powódki. Powódka określając wysokość dochodzonego roszczenia dokonała porównania wysokości wynagrodzenia

w gospodarce społecznej obowiązującego w chwili wpłaty składek z wysokością miesięcznego wynagrodzenia w sektorze społecznym w 2015 roku, dokonując przy tym obciążenia stron skutkami inflacji 60 % i 40%.

Pozwany - (...) Zakład (...) na (...) S.A z siedzibą w W., w odpowiedzi na pozew, wniósł o oddalenie powództwa, przeprowadzenie dowodu z wysłuchania stron z ograniczeniem do wysłuchania powódki, a nadto zasądzenie od powódki na rzecz pozwanego kosztów procesu według norm przepisanych. W uzasadnieniu podniósł, że zgodnie z umową powódka jest uprawniona jedynie do 50 % świadczenia pośmiertnego. Ponadto zgodnie z waloryzacją rent odroczonych i natychmiast płatnych w okresie trwania umowy renta jest corocznie waloryzowana na podstawie wskaźników urealnienia ustalonych przez Zarząd pozwanego i obowiązujących dla wszystkich tego rodzaju umów ubezpieczenia. Wskaźniki te są uzależnione od dochodów uzyskanych przez pozwanego z tytułu lokat rezerw technicznych gromadzonych na rachunkach bankowych. Powódka- w uzasadnieniu żądania - wpłaconą na polisę składkę w wysokości 500.000,00 „starych” złotych podwyższa corocznie o 10,5 % przez 27 lat (od 1988 roku, czyli od roku zamiany RO na (...)). Taka waloryzacja jest nieuzasadniona, albowiem przy dokonaniu waloryzacji na podstawie art. 358¹ § 3 k.c. Sąd musi wyważyć interesy stron w granicach zasługujących na ochronę, przy utrzymaniu właściwego stosunku pomiędzy nimi. Ingerencja Sądu powinna występować w minimalnym zakresie, gdyż waloryzacja sądowa stanowi wyjątek od zasady dotrzymania umów i nie może prowadzić do podważenia całego systemu umownego oraz likwidacji stabilności umów. Zdaniem pozwanego waloryzacja świadczenia powinna się opierać na stosunku wpłaconej składki 500.000,00 zł do kwoty wynagrodzenia z 1985 roku (tj. 20.005 zł) oraz procentowego stosunku do aktualnego wynagrodzenia netto (2.784,00 zł) i przy „podziale” skutków inflacji 60 % (...) i 40% powódka, czyli zgodnie z żądaniem pozwu, co czyni kwotę 18.240,55 zł, przy uwzględnieniu wypłaconej już powódce części świadczenia.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

W dniu 19.11.1985 roku S. K. (ubezpieczona) zawarła z poprzednikiem prawnym pozwanego Państwowym Zakładem (...) umowę ubezpieczenia renty odroczonej, według taryfy XII, za numerem polisy (...).310.302 wskazując, jako osoby uposażone: H. B. ur. (...) (córkę) i A. K. ur. 10.01.1054 roku – w równych częściach. Zgodnie z tą umową od dnia 6.02.1988 roku , czyli po osiągnięciu uzgodnionego wieku ubezpieczonej (63 lata) miała być jej wypłacana renta dożywotnia, a w przypadku śmierci ubezpieczonej wskazanej osobie uposażonej jednorazowe świadczenie w wysokości wpłaconych składek, bez względu na to czy śmierć ubezpieczonej nastąpiła przed, czy po terminie płatności renty (§ 4 ust.2 b. ogólnych warunków ubezpieczenia rent odroczonych.). Jednocześnie w myśl zawartej umowy, jeśli zgon ubezpieczonego nastąpił w okresie wypłacania mu renty, uposażonemu należeć się miało jednorazowe świadczenie pośmiertne w wysokości wpłaconych składek, świadczenie to od następnego roku kalendarzowego po wpłaceniu każdorazowej składki miało ulegać zwiększeniu corocznie o 2 %, obliczone w ten sposób świadczenie na dzień płatności renty od następnego roku kalendarzowego zwiększać się miało corocznie o 2 %. Zgodnie z § 16 ogólnych warunków rent odroczonych świadczenie pośmiertne, o którym mowa m.in. w § 4 ust.2 b. ogólnych warunków ubezpieczenia rent odroczonych, miało być wypłacone przez (...) uposażonemu, wskazanemu przez ubezpieczonego imiennie, w ciągu 14 dni od dnia następnego po doręczaniu (do wglądu) aktu zgonu ubezpieczonego. W związku z tą zawartą umową ubezpieczona ubezpieczona w dniu 19.12.1985 roku tytułem składek wpłaciła (...) kwotę 500.000,00 „starych” zł., co powodowało ustalenie „stanu renty” w wysokości 2.160,00 „starych” zł.

Z momentem spełnienia się warunków umowy zawarto umowę zamiany ubezpieczenia renty odroczonej na rentę natychmiast płatną, opatrzoną datą 21.03.1988 roku, nr polisy (...).320.497, według taryfy XVIII. Na podstawie tej umowy (...) zobowiązało się wypłacać ubezpieczonej dożywotnią rentę miesięczną w wysokości 2.906,00 „starych” zł, począwszy od dnia 6.02.1988 roku, która corocznie miała być podwyższana o dodatkowe świadczenie w kwocie 3.662,00 „starych” zł, wypłacane w grudniu każdego roku kalendarzowego. Jednocześnie ustalono podwyższenie świadczenia pośmiertnego, w okresie odroczonej płatności renty, do kwoty 672.500,00 „starych” zł. oraz jego coroczny wzrost o kwotę 77.338,00 „starych” zł , począwszy od następnego roku , w którym rozpoczęła się płatność renty, pod warunkiem nie wycofania wpłaconych składek. W tej samej dacie, tj. 21.03.1988 roku, w oparciu o treść decyzji Ministra Finansów z dnia 30.08.1982 roku nr (...) -71/(...), wprowadzono do umowy klauzulę dodatkową, mocą

której renta miała być podwyższana co roku o 10,5% , zaś świadczenie pośmiertne o 11,5 % - przez czas nieokreślony, a w przypadku zamiany oprocentowania lokat rezerw technicznych ubezpieczeń osobowych podwyżki te mogły być odpowiednio zmieniane w okresie ubezpieczenia, z tym , że nie mogły być niższe od ustalonych w umowie ubezpieczenia z dnia 19.12.1985 roku, nr polisy (...)310.302. Na podstawie tych uzgodnień ubezpieczonej wypłacane było przez (...) świadczenie rentowe i przyjmowane przez nią, począwszy od 1988 roku w wysokości 2.906,00 zł „starych” . W 2005 roku powódce była wypłacana przez pozwanego renta w wysokości 162 zł kwartalnie, a w okresie bezpośrednio poprzedzającym śmierć ubezpieczonej - w kwocie po 195,00 zł kwartalnie.

Ubezpieczona S. K. zmarła dnia 6.04.2015 roku i jej zgon nastąpił w okresie wypłacania renty. Wobec tego zgodnie z zawartą umową i przy uwzględnieniu, że powódka jest jedną z dwóch osób uposażonych według taryfy XII nabyła ona prawo do jednorazowego świadczenia pośmiertnego w wysokości 50 % składek wpłaconych przez jej matkę (ubezpieczoną).

Powódka zwróciła się do pozwanego o ustalenie wysokości świadczenia pośmiertnego po matce, z uwzględnieniem waloryzacji tego świadczenia.

Pismem z dnia 3.07.2015 roku pozwany poinformował powódkę o ustaleniu świadczenia pośmiertnego w wysokości 5.268,45 zł i wypłacił powódce 50 % z tej kwoty, czyli 2.634,23 zł.

W okresie trwania ubezpieczenia, w związku ze znaczną inflacją, nastąpiła istotna zmiana siły nabywczej pieniądza (okoliczność bezsporna).

W roku, w którym była zawarta umowa ubezpieczenia renty odroczonej i wpłacona przez ubezpieczoną składka (1985r) średnie miesięczne wynagrodzenie w gospodarce uspołecznionej wynosiło 20.005,00 „starych” zł. Suma świadczenia pośmiertnego, której ubezpieczona i uposażona mogły się wówczas spodziewać, na podstawie zawartej umowy i wysokości wykupionej renty, stanowiła więc równowartość 24, (...) ówczesnych średnich miesięcznych wynagrodzeń. Ubezpieczona S. K. wpłaciła bowiem ubezpieczycielowi 500.000,00 „starych” zł stanowiących 24, (...) przeciętnych wynagrodzeń miesięcznych w gospodarce narodowej. Ponieważ przeciętne miesięczne wynagrodzenie w gospodarce narodowej netto w 2015 roku wynosiło 2.784,00 zł netto (<https://pl.wikipedia.org/wiki/P.%C4%99tne>), iloczyn wskaźnika 24, (...) i tego miesięcznego wynagrodzenia daje kwotę 69.582,73 zł. Tak więc porównując wysokość wynagrodzenia w gospodarce narodowej w roku wykupienia renty przez ubezpieczoną (wpłaty składki 500.000,00 „starych” zł) z wysokością miesięcznego wynagrodzenia netto w gospodarce narodowej w roku śmierci ubezpieczonej (2.784,00 zł netto), to wysokość wpłaconych składek po waloryzacji wynosi 69.582,73 zł. Z tej kwoty, zgodnie z zawartą umową, powódce należy się 50%, jako uposażonej z tytułu świadczenia pośmiertnego, czyli kwota 34.791,36 zł (69.582,73 zł : 2).

Powódka ma lat 59 lat. Jest przedsiębiorcą – prowadzi gastronomię. Jej dochód miesięczny wynosi 1000, 00 -1.200zł. Mieszka z mężem i 18 – letnim synem.

Pozwany jest dużym podmiotem gospodarczym, którego działalność ubezpieczeniowa przynosi zyski.

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił w oparciu o: odpis aktu zgonu S. K. (k. 5), pisma pozwanego do powódki z dnia 3.07.2015 roku (k. 6), informacji (...) w przedmiocie przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia (k. 7), umowę renty odroczonej (k. 13), dokumenty akt rentowych złożone przez pozwanego (k. 41- 92), zeznania powódki (k. 93v).

Sąd dał wiarę zeznaniom powódki, gdyż są one jasne i konsekwentne. Wartość dowodowa dokumentów zgromadzonych w aktach sprawy nie budziła żadnych wątpliwości i nie była przez żadną ze stron kwestionowana. W sprawie brak było dowodów wskazujących, że w trakcie trwania umowy strony dokonały zmiany jej warunków, w tym dotyczących świadczenia pośmiertnego. Pomiędzy stronami nie było sporu w oparciu o jakie kryterium ma być dokonana waloryzacja należnego powódce świadczenia z tytułu świadczenia pośmiertnego. Pozwany nie kwestionował, że kryterium tym ma być porównanie wysokości świadczenia pośmiertnego wynikającej z warunków umowy o wykup renty, do średniego miesięcznego wynagrodzenia z daty zawarcia tej umowy i z daty śmierci

ubezpieczonej. Bezspornym również było, w jakim stopniu strony mają być obciążone skutkami spadku siły nabywczej pieniądza, a mianowicie powódka w 40 %, pozwany w 60%.

Sąd zważył, co następuje:

Roszczenie powódki znajduje podstawę prawną w art. 358¹ § 3 k.c. W myśl tego przepisu prawa w razie istotnej zmiany siły nabywczej pieniądza po powstaniu zobowiązania, sąd może po rozważeniu interesów stron, zgodnie z zasadami współzycia społecznego, zmienić wysokość lub sposób spełnienia świadczenia pieniężnego, chociażby było ustalone w orzeczeniu lub umowie.

Dochodzone pozwem świadczenie ma charakter pieniężny, stąd można żądać jego waloryzacji na podstawie art. 358¹ § 3 k.c. Pomiedzy storami bezspornym było, że w okresie pomiędzy powstaniem zobowiązania, a jego wykonaniem nastąpiła istotna zmiana stosunków, co stanowi spełnienie kolejnej przesłanki wynikającej z w/w przepisu. Poza tym okoliczność istnienia zjawiska znacznej inflacji w okresie od wykupu renty do czasu wymagalności świadczenia pośmiertnego jest faktem powszechnie znanym (art. 228 § 1 k.p.c.).

Dokonując waloryzacji świadczenia pieniężnego Sąd może się oprzeć na różnych kryteriach, albowiem kwestia ta pozostawiona została całkowicie uznaniu Sądu opartemu na wszechstronnym rozważeniu okoliczności sprawy przy zastosowaniu ogólnych kierunkowych wskazówek zawartych w ustawie /OSN III CZP 126/91/. W przedmiotowej sprawie - zdaniem Sądu - optymalnym kryterium dla ustalenia nowej wartości świadczenia jest średnie miesięczne wynagrodzenie w gospodarce narodowej. Sąd dokonując stosownych porównań przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia przyjął wynagrodzenie netto w gospodarce narodowej, albowiem właśnie wynagrodzenie netto było wypłacane pracownikom w chwili zwarcia umowy, gdyż obowiązek podatkowy spoczywał na pracodawcy. Zdaniem Sądu waloryzacja świadczenia w oparciu o relację między wynagrodzeniem z okresu powstania stosunku obligacyjnego i wymagalności świadczenia najlepiej uwzględni interesy obu stron umowy, jest najbardziej obiektywna i odpowiednia. Suma /powszechnie znanych, publikowanych/ wielkości inflacji istniejących w poszczególnych latach trwania umowy wystarczyła Sądowi do oceny, iż zmiana siły nabywczej pieniądza w tym okresie miała charakter istotny.

Z treści umowy o wykup renty i stanowiących jej integralną część ogólnych warunków ubezpieczenia rent odroczonych, zatwierdzonych przez Ministra Finansów decyzją Nr BP. (...) 274/10 z dnia 18.10.1960 r i uzupełnionych decyzją Nr FR. (...) -04/Ż../31/72 z dnia 23.06.1972 roku – wynika, że w przypadku śmierci ubezpieczonego osobie uposażonej należy się jednorazowe świadczenie w wysokości wpłaconych składek, bez względu na to czy śmierć nastąpiła przed, czy po terminie płatności renty (§ 4 ust.2 b. ogólnych warunków ubezpieczenia rent odroczonych.), a więc nie podlega umniejszeniu o wartość wypłaconych ubezpieczonej rent. Z cytowanego przepisu prawa jednoznacznie więc wynika, że jednorazowe świadczenie pośmiertne należy się osobie uposażonej w wysokości wpłaconych składek (i tylko w takiej wysokości). Przewidywany w umowie wzrost tego świadczenia o określoną kwotę i określony procent, w ocenie Sądu, miał charakter waloryzacyjny wobec postępującej inflacji. Należy bowiem pamiętać, że renta została wykupiona w warunkach postępującej inflacji, a jej zamiana na natychmiast płatną miała miejsce w 1988 roku, a więc w warunkach hiperinflacji (galopujący spadek siły nabywczej pieniądza w latach 1988- 1990 jest okolicznością powszechnie znaną). W tym stanie rzeczy za nieuzasadnione należy uznać żądanie powódki podwyższenia kwoty świadczenia pośmiertnego w sposób wynikający z treści łączącej strony umowy (o 11,5 % przez 27 lat), a następnie tak ustaloną wartość poddać powtórnie waloryzacji, tym razem sądowej. Prowadziłoby w sposób nieuzasadniony do dwukrotnej waloryzacji świadczenia, co byłoby sprzeczne z treścią przepisu art. 358¹ § 3 k.c.

Wobec powyższego Sąd dokonał porównania omawianego świadczenia w stosunku do wysokości wynagrodzenia w roku zawarcia umowy (1985 r.) oraz chwili śmierci osoby ubezpieczonej (2015 r), przyjmując przeciętne wynagrodzenie netto z 2015 roku. Wprawdzie powódka wystąpiła o waloryzację tego świadczenia w oparciu o przeciętne miesięczne wynagrodzenie netto za I kwartał 2015 roku (wobec śmierci ubezpieczonej w dniu 6.04.2015 roku), ale nie przedstawiła żadnych dowodów na podstawie, których możliwym byłoby ustalenie wartości tego wynagrodzenia w wysokości netto za I kwartał 2015 roku. Przedłożona przez nią informacja (...) kończy się na 2014

roku (k. 7). Sądowi z urzędu ustalił wartość tego wynagrodzenia, ale według średniej za cały 2015 rok w wysokości 2.784,00 zł netto (<https://pl.wikipedia.org/wiki/P.%C4%99tne>). W oparciu o taką wartość wynagrodzenia wnosił o waloryzację również pozwany.

Wypłaty tylko tak, a nie inaczej naliczonego świadczenia, mogły się spodziewać strony omawianej umowy. Jak powyżej wykazano, stosując realia związane z wysokością wypłacanego wynagrodzenia z daty zawarcia umowy i z daty śmierci ubezpieczonej, przedmiotowe zobowiązanie pozwanego powinno stanowić kwotę 69.582,73 zł. Gdyby natomiast przyjąć za zasadny sposób waloryzacji świadczenia zastosowany przez powódkę, to wpłacając w 1985 roku składki w wysokości równej sumie 24, (...) ówczesnych średnich miesięcznych wynagrodzeń obecnie uposażonym należałoby się świadczenie pośmiertne równe sumie 77,60 przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń (216.038,40 zł), co nie znajduje oparcia w treści zawartej umowy i byłoby sprzeczne z zasadami współżycia społecznego, gdyż prowadziłoby do nieuzasadnionego wzbogacenia uposażonych kosztem pozwanego.

Dokonując waloryzacji tego świadczenia, w sposób powyżej opisany, Sąd naliczył kwotę w wysokości 69.582,73 zł, przy czym każdemu z uposażonych należałoby się po 50% z tego świadczenia, czyli po 34.791,36 zł. .

Waloryzacja świadczenia w takiej wysokości byłaby uzasadniona tylko wtedy, gdyby realna zmiana stosunków, w okresie pomiędzy powstaniem zobowiązania, a jego wykonaniem nastąpiła z winy dłużnika. Tymczasem była ona skutkiem okoliczności zewnętrznych i nie miała żadnej przyczyny ani źródła w działalności pozwanego. Wywołała także zmianę w stosunkach majątkowych zobowiązanego.

Wobec powyższych okoliczności za uzasadnione należy uznać obciążenie obu stron skutkami zmiany siły nabywczej pieniądza, tj. powódki w 40%, zaś pozwanego w 60 %, co czyni dla powódki kwotę 20.874,82 zł (34.791,36 zł x 60% = 20.874,82 zł.) Obciążając strony w nierównomiernym stopniu skutkami zmiany siły nabywczej pieniądza Sąd miał na uwadze również fakt, że pozwany jest stroną silniejszą ekonomicznie, a art. 358¹ § 3 k.c. nakazuje przy waloryzacji świadczenia uwzględnić również zasady współżycia społecznego. Poza tym obie strony zgodnie wniosły o obciążenie ich skutkami inflacji w ww. proporcjach.

W tym stanie powódce należy od pozwanego się kwota 20.874,82 zł tytułem świadczenia pośmiertnego. Z tej kwoty pozwany wypłacił już powódce 2.634,23 zł, do zapłaty pozostała więc kwota 18.240,59 zł.

W tym miejscu należy zaznaczyć, że powódka na terminie rozprawy w dniu 28.11.2016 roku powołała się na linię orzecznictwa w takich sporach jak niniejszy, wynikającą z wyroków (SO w (...) i SA w P.) wydanych w sprawie I C 36/13 (I ACa 317/14), a wymienionej sprawie Sądy zastosowały taki sam sposób waloryzacji, jak Sąd w niniejszej sprawie (czyli tylko w odniesieniu do wpłaconych składek), lecz przy obciążeniu obu stron w równym stopniu skutkami siły nabywczej pieniądza.

Wobec powyższego Sąd zasądził od pozwanego na rzecz powódki kwotę 18.240,59 zł złotych tytułem realizacji przedmiotowej umowy, z ustawowymi odsetkami począwszy od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty. Orzeczenie ma charakter konstytutywny – stąd orzeczenie o odsetkach od dnia uprawomocnienia się orzeczenia. W pozostałej części powództwo oddalił, jako nie uzasadnione.

W punkcie 3. wyroku Sąd – na podstawie art. 113 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 roku o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. z 2014 roku, poz. 1025 ze zm.) - nakazał pobrać od pozwanego na rzecz Skarbu Państwa (Sądu Okręgowego w Koninie) kwotę 912,03 zł tytułem nieuiszczonych kosztów sądowych (część nieuiszczonej opłaty sądowej), od uwzględnionej części roszczenia (w 21,44 %). Natomiast w pozostałym zakresie na podstawie art. 113 ust. 4 ww. ustawy w zw. z art. 102 k.p.c. z uwagi na sytuację majątkową powódki oraz charakter sprawy - kosztami sądowymi obciążył Skarb Państwa (punkt 4. wyroku).

O kosztach zastępstwa procesowego orzeczono na podstawie 100 k.p.c. w zw. z art. § 2 pkt. 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22.10.2015 roku w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz. U. poz. 1804) - zgodnie z zasadą stosunkowego rozdzielenia kosztów procesu. Koszty zastępstwa procesowego poniesione przez powódkę to

7.217,00 zł, zaś z uwagi na wynik procesu (uwzględnione roszczenie w 21,44 %) powódce należy się z tego tytułu kwota 1.547,32 zł. Pozwany poniósł koszty zastępstwa procesowego w kwocie 7.217,00 zł i biorąc pod uwagę wynik procesu należy mu się zwrot kosztów w wysokości 5.669,67 zł. Po wzajemnym potrąceniu czyni to kwotę 2.061,17 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego (pkt. 5. wyroku).

SSO Mariola Klimczak/